C/2025/772

11.2.2025

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Προς μια νομοθετική πρόταση για τη δίκαιη μετάβαση και μέσα πολιτικής της ΕΕ που προωθούν μια πιο κοινωνική Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(C/2025/772)

Εισηγητής: **Dirk BERGRATH**

Σύμβουλοι	Christiny MILLER (για τον εισηγητή) Anna KWIATKIEWICZ (για την Ομάδα I)
Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	15.2.2024
Νομική βάση	Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού
Αρμόδιο όργανο	Τμήμα «Γεωργία, αγροτική ανάπτυξη, περιβάλλον»
Έγκριση από το τμήμα	13.11.2024
Έγκριση από την Ολομέλεια	5.12.2024
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	592
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	179/1/6

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ):

1.1. Τονίζει τη σημασία της δίκαιης μετάβασης στην ΕΕ σύμφωνα με τις στρατηγικές προτεραιότητες και τις πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την περίοδο 2024-2029. Η δίκαιη μετάβαση θα έχει ιδιαίτερη επίδραση στον κόσμο της εργασίας, επηρεάζοντας όλους τους τομείς, τις περιφέρειες, τις θέσεις εργασίας και τις δεξιότητες (συμπεριλαμβανομένων των έμφυλων και διαγενεακών πτυχών, καθώς και των ευάλωτων ομάδων), την πρόνοια, τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, τη διακυβέρνηση, την επιχειρηματικότητα και τις επιχειρήσεις (ιδίως τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις), όπως και τη χρηματοδότηση και τις επενδύσεις.

1.2. Τονίζει την ανάγκη για μια ολοκληρωμένη δέσμη μέτρων πολιτικής για τον κόσμο της εργασίας η οποία θα ενσωματώνει τα υφιστάμενα εργαλεία σε επίπεδο ΕΕ και θα παρέχει επαρκή περιθώρια στα κράτη μέλη να υιοθετήσουν κατάλληλες λύσεις σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Σε αυτήν μπορεί να περιλαμβάνονται μεταρρυθμίσεις και αναθεωρήσεις της υφιστάμενης νομοθεσίας και των συστάσεων.

1.3. Ζητεί μια δέσμη μέτρων πολιτικής για τη δίκαιη μετάβαση του κόσμου της εργασίας μέσω της πρόβλεψης και της διαχείρισης της αλλαγής, με κατευθυντήριες αρχές τον κοινωνικό διάλογο και τις συλλογικές διαπραγματεύσεις ([1]).

Η εν λόγω δέσμη μέτρων πολιτικής θα πρέπει να περιλαμβάνει μέτρα όπως:

— τη διεξαγωγή χαρτογράφησης των αναγκών σε δεξιότητες και των στρατηγικών·

— την κατάρτιση και την εφαρμογή κατάλληλων προγραμμάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων·

— την καθιέρωση ουσιαστικού και εκτελεστού δικαιώματος πρόσβασης σε πλήρως αμειβόμενες ώρες κατάρτισης για όλους τους εργαζομένους·

— την εξασφάλιση της θέσπισης αποτελεσματικών συστημάτων συμμετοχής και αποτελεσματικής ενημέρωσης των εργαζομένων και διαβούλευσης με αυτούς σε εταιρικό επίπεδο σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες·

([1]) ΕΕ C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— την ενσωμάτωση πρωτοβουλιών δίκαιης μετάβασης στην εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου·

— την παροχή ισχυρών κινήτρων στις εταιρείες ώστε: να δίνουν προτεραιότητα στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων των νυν εργαζομένων για την κάλυψη των ελλείψεων δεξιοτήτων· να προβαίνουν σε ανάπτυξη, δημοσίευση και τακτική επικαιροποίηση εταιρικών σχεδίων μετάβασης που προβλέπουν τις αλλαγές και αναπτύσσουν στρατηγικές για τη διαχείριση των πιθανών επιπτώσεων· και να ενθαρρύνουν την επιβολή αυξημένων εισφορών για τη μαθητεία και την κατάρτιση σύμφωνα με τα εθνικά πρότυπα για τη μερική χρηματοδότηση της κατάρτισης των εργαζομένων σε περιφερειακό επίπεδο.

1.4. Συνιστά αναλυτικές δραστηριότητες χαρτογράφησης για τη διασφάλιση της ευαισθητοποίησης ως προς τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες της μετάβασης σε ενωσιακό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής στα κατάλληλα επίπεδα και οι εταιρείες πρέπει να αξιοποιούν τις γνώσεις αυτές για να αναπτύξουν ολοκληρωμένα σχέδια μετάβασης και στρατηγικές δεξιοτήτων σε συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, και να παρακολουθούν τη σχετική πρόοδο. Το παρατηρητήριο δίκαιης μετάβασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μπορεί να ηγηθεί της χαρτογράφησης των πολιτικών και των βέλτιστων πρακτικών, και να στηρίξει τα κράτη μέλη με δεδομένα και παρακολούθηση.

1.5. Καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν επαρκή χρηματοδότηση μέσω της ενίσχυσης του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης και του Κοινωνικού Ταμείου για το Κλίμα, της ευθυγράμμισής τους με άλλα ταμεία της ΕΕ που συμβάλλουν στην επίτευξη στόχων δίκαιης μετάβασης, καθώς και μέσω της ενίσχυσης και της σύνδεσης άλλων μεθόδων χρηματοδότησης και της άντλησης ιδιωτικής χρηματοδότησης για τη μετάβαση.

2. **Εισαγωγή**

2.1. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία καθορίζει τη νομικά δεσμευτική υποχρέωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μείωση των εκπομπών κατά 55 % έως το 2030 και για κλιματική ουδετερότητα έως το 2050. Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία αναφέρει ότι η μετάβαση πρέπει να είναι δίκαιη, χωρίς αποκλεισμούς και να δίνει προτεραιότητα στους πολίτες, με ιδιαίτερη προσοχή στις περιφέρειες, τους κλάδους και τους εργαζομένους που θα αντιμετωπίσουν τις μεγαλύτερες προκλήσεις ([2]). Η επιδίωξη δίκαιης και ισότιμης κλιματικής μετάβασης με στόχο τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας σε παγκόσμιο επίπεδο και την αύξηση της ενεργειακής μας κυριαρχίας αποτελεί επίσης μία από τις προτεραιότητες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την περίοδο 2024-2029 ([3]).

2.2. Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τον κλιματικό στόχο της Ευρώπης για το 2040 παρουσιάζει μείωση των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 90 % σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990. Η ΕΟΚΕ στηρίζει τον συνιστώμενο στόχο του 90 % έως το 2040, καθώς ευθυγραμμίζεται με την επιστήμη όσον αφορά το δίκαιο μερίδιο της Ευρώπης για τον στόχο του 1,5°C, αλλά τονίζει ότι είναι ζωτικής σημασίας η συντονισμένη δράση σε όλους τους τομείς προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος το 2040. Ταυτόχρονα, τονίζει ότι ο στόχος είναι απαιτητικός και μπορεί να επιτευχθεί μόνον εφόσον εφαρμοστούν υποστηρικτικές πολιτικές που θα διασφαλίζουν την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών βιομηχανιών και τη δίκαιη μετάβαση μέσω της οικονομικά αποδοτικής χρήσης όλων των τεχνολογιών μηδενικών και χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών ([4]). Θα χρειαστούν αναδιανεμητικά μέτρα για την αντιμετώπιση των κοινωνικών επιπτώσεων, ώστε να μη μείνει κανείς στο περιθώριο ([5]).

2.3. Η μετάβαση θα δημιουργήσει νέες ευκαιρίες και σοβαρές προκλήσεις για τις επιχειρήσεις, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τους εργαζομένους σε όλα τα επίπεδα δεξιοτήτων, ενώ θα ωφελήσει ορισμένες περιφέρειες περισσότερο από άλλες. Η πολιτική συνοχής της ΕΕ και τα εθνικά μέτρα θα εξακολουθήσουν να διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στη στήριξη των περιφερειών που πλήττονται περισσότερο από τη μετάβαση ([6]). Εκτιμάται ότι το 40 % των εργαζομένων στην ΕΕ θα επηρεαστεί άμεσα από τη μετάβαση ([7]).

2.4. Ταυτόχρονα, υπάρχει κίνδυνος οπισθοδρόμησης όσον αφορά τους στόχους της Πράσινης Συμφωνίας της ΕΕ με αυξανόμενη δημόσια και πολιτική εναντίωση στις πράσινες πολιτικές λόγω της αντίληψης ότι η μετάβαση είναι άδικη ως έχει ([8]) ([9]), εφόσον αυξάνει τις υποχρεώσεις των επιχειρήσεων και συντείνει στην έλλειψη βασικών προϋποθέσεων για την ενίσχυση του επιχειρηματικού ενδιαφέροντος στην Ευρώπη ([10]). Ωστόσο, οι έρευνες της κοινής γνώμης δείχνουν ότι η πλειονότητα των Ευρωπαίων υποστηρίζει μια δίκαιη πράσινη μετάβαση ([11]).

([2]) COM(2019) 640 final.
([3]) European Council Strategic Agenda 2024-2029 (Στρατηγικό θεματολόγιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την περίοδο 2024-2029).
([4]) ΕΕ C, C/2024/4667, 9.8.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4667/oj.
([5]) COM(2024) 63 final.
([6]) COM(2024) 63 final.
([7]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([8]) A new governance framework to safeguard the European Green Deal (Ένα νέο πλαίσιο διακυβέρνησης για τη διαφύλαξη της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας).
([9]) Enabling the green and just transition (Διευκόλυνση της πράσινης και δίκαιης μετάβασης).
([10]) http://antwerp-declaration.eu/.
([11]) Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 100.1 – Parlemeter 2023.

2.5. Είναι σημαντικό η εν λόγω μετάβαση να είναι δίκαιη. Στις κατευθυντήριες γραμμές της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για τη δίκαιη μετάβαση αναφέρεται ότι η δίκαιη μετάβαση για όλους προς μια περιβαλλοντικά βιώσιμη οικονομία πρέπει να τυγχάνει ορθής διαχείρισης και να συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους, της κοινωνικής ένταξης και της εξάλειψης της φτώχειας ([12]).

3. **Περιορισμοί των υφιστάμενων μέσων πολιτικής της ΕΕ**

3.1. Η ΕΟΚΕ επικροτεί και αναγνωρίζει τα πολυάριθμα υφιστάμενα μέσα πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα οποία είτε άμεσα είτε έμμεσα αφορούν τη δίκαιη μετάβαση, αλλά επισημαίνει επίσης τις αντιφάσεις και τα κενά μεταξύ ορισμένων πολιτικών.

3.2. Η ΕΟΚΕ επικροτεί τη σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με τη διασφάλιση δίκαιης μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα, αλλά σημειώνει ότι η εν λόγω μη δεσμευτική σύσταση δεν παρέχει την ολοκληρωμένη βάση πολιτικής που χρειάζεται η ΕΕ για να αντιμετωπίσει όλες τις επιπτώσεις ([13]). Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη θα πρέπει να στηριχθούν στις προσπάθειές τους να εφαρμόσουν τη σύσταση σύμφωνα με τα εθνικά τους πλαίσια.

3.3. Ο Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης και το προτεινόμενο Κοινωνικό Ταμείο για το Κλίμα αποτελούν πολύτιμη συμβολή στην ενίσχυση και τη διαχείριση μιας δίκαιης μετάβασης σε περιφερειακό και τομεακό επίπεδο. Ωστόσο, είναι περιορισμένα ως προς το μέγεθος και το πεδίο εφαρμογής τους, και καλύπτουν μικρό μόνο μέρος της διαδικασίας μετάβασης ([14]). Οι χρηματοδοτικοί πόροι του Κοινωνικού Ταμείου για το Κλίμα και του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης δεν θα αποδειχθούν επαρκείς για την επίτευξη των στόχων για τους οποίους σχεδιάστηκαν και θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά ([15]).

3.4. Για να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ των μέσων δίκαιης μετάβασης της ΕΕ, το πλαίσιο πολιτικής για τη δίκαιη μετάβαση θα πρέπει να καταστήσει δυνατή την πλήρη εφαρμογή της συμφωνίας του Παρισιού ([16]), της Ατζέντας του 2030 των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη ([17]) και των σχετικών Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης ([18]), του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και της μακροπρόθεσμης στρατηγικής για την ανταγωνιστικότητα ([19]). Οι κατευθυντήριες γραμμές της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για τη δίκαιη μετάβαση ([20]) θα πρέπει να παρέχουν συγκεκριμένες επιλογές για τη διαμόρφωση, την εφαρμογή και την παρακολούθηση του πλαισίου πολιτικής για τη δίκαιη μετάβαση ([21]).

4. **Δέσμη μέτρων πολιτικής της ΕΕ σχετικά με τη δίκαιη μετάβαση για τον κόσμο της εργασίας και συνοδευτικά εργαλεία**

4.1. Η δίκαιη μετάβαση είναι μια σύνθετη διαδικασία που επηρεάζει μεγάλο μέρος της κοινωνίας και ένα εργαλείο πολιτικής από μόνο του δεν επαρκεί για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης. Συνεπώς, η ΕΟΚΕ ζητεί να αξιολογηθούν τα κενά στα υφιστάμενα μέσα πολιτικής και, όπου είναι αναγκαίο, να συμπληρωθούν με νέα μέτρα για τη δημιουργία μιας συντονισμένης δέσμης μέτρων πολιτικής για τον κόσμο της εργασίας. Η δέσμη αυτή θα πρέπει να ενσωματώνει τα υφιστάμενα εργαλεία σε επίπεδο ΕΕ και να παρέχει επαρκή περιθώρια στα κράτη μέλη να υιοθετήσουν κατάλληλες λύσεις σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Οι προτάσεις που ακολουθούν περιγράφουν τα συστατικά στοιχεία μιας τέτοιας δέσμης μέτρων πολιτικής.

4.2. Αυτή η δέσμη μέτρων πολιτικής θα πρέπει να περιλαμβάνει τις συνιστώσες του κόσμου της εργασίας σε μια δίκαιη μετάβαση, λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή των αρμοδιοτήτων, όπως ορίζεται στις Συνθήκες, και τον ρόλο των κοινωνικών εταίρων, και συγκεκριμένα: τους τομείς, τις περιφέρειες, τις θέσεις εργασίας και τις δεξιότητες (συμπεριλαμβανομένων της διάστασης του φύλου, της διαγενεακής διάστασης και της διάστασης των ευάλωτων ομάδων), την πρόνοια, τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, τη διακυβέρνηση, την επιχειρηματικότητα και τις επιχειρήσεις (με ειδική εστίαση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις), όπως και τη χρηματοδότηση και τις επενδύσεις.

([12]) Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all (Κατευθυντήριες γραμμές για μια δίκαιη μετάβαση προς οικολογικά βιώσιμες οικονομίες και κοινωνίες για όλους).
([13]) ΕΕ C 486 της 21.12.2022, σ. 95.
([14]) ΕΕ C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([15]) The European Green Deal and the «Leave No One Behind» principle (Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και η αρχή «κανείς στο περιθώριο»).
([16]) The Paris Agreement (Η συμφωνία του Παρισιού).
([17]) The 2030 Agenda for Sustainable Development (Η Ατζέντα του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη).
([18]) Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης.
([19]) Long-term competitiveness of the EU looking beyond 2030 (Μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητα της ΕΕ: προοπτικές μετά το 2030).
([20]) Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all (Κατευθυντήριες γραμμές για μια δίκαιη μετάβαση προς οικολογικά βιώσιμες οικονομίες και κοινωνίες για όλους).
([21]) ΕΕ C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

Τομείς

4.3. Είναι καίριας σημασίας μια τομεακή προσέγγιση για τη βελτίωση και την παρακολούθηση της ποιότητας των θέσεων εργασίας ([22]). Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία αναφέρει ότι η μετάβαση είναι αναγκαία σε όλους τους τομείς, σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και σε διαφορετικό βαθμό ([23]). Ωστόσο, η μετάβαση θα είναι πιο δύσκολη για τους τομείς με υψηλότερα επίπεδα εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, π.χ. τους ενεργειακούς τομείς που βασίζονται σε ορυκτά καύσιμα, όπως το πετρέλαιο, ο άνθρακας και το φυσικό αέριο, τη βιομηχανία και τις μεταφορές ([24]). Ταυτόχρονα, απαιτείται καινοτομία για τη διερεύνηση επιλογών απανθρακοποιημένης ενέργειας, της αποθήκευσης ενέργειας, της δέσμευσης άνθρακα και άλλων τεχνολογιών που μπορούν να διευκολύνουν τη μετάβαση. Οι αλλαγές αυτές θα επηρεάσουν τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτούς τους τομείς, τους εργαζομένους τους και τις περιφέρειες στις οποίες εδρεύουν, όπως επίσης την ανταγωνιστικότητα και τη διαθεσιμότητα των τροφίμων.

Προτάσεις:

— Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη, θα πρέπει να συντονίσει μια αναλυτική χαρτογράφηση για να κατανοήσει ποιοι στρατηγικοί τομείς θα ενισχυθούν, θα μετασχηματιστούν ή θα αποκλιμακωθούν και θα καταργηθούν σταδιακά. Η χαρτογράφηση αυτή θα πρέπει να παρουσιάζει κατάλληλα μέτρα στήριξης, όπως ενωσιακή χρηματοδότηση, κρατικές ενισχύσεις, πρόνοια, προσωρινή κοινωνική στήριξη και πρωτοβουλίες επανειδίκευσης για τη διευκόλυνση της μετάβασης από μια θέση εργασίας σε κάποια άλλη. Η χαρτογράφηση θα πρέπει να περιλαμβάνει ανάλυση των επιπτώσεων της μετάβασης στην απασχόληση και στις δεξιότητες στις διάφορες χώρες, περιφέρειες και τομείς, μεταξύ άλλων στους υπεργολάβους και στις κατάντη αξιακές αλυσίδες ([25]). Σύμφωνα με τις συστάσεις των πολιτικών κατευθυντήριων γραμμών 2024-2029, η χαρτογράφηση θα πρέπει επίσης να διερευνήσει τις πιθανές αρνητικές δευτερογενείς επιπτώσεις της ευρωπαϊκής μετάβασης σε άλλα μέρη του κόσμου με σκοπό τον μετριασμό τους μέσω των τομεακών και εδαφικών σχεδίων μετάβασης.

— Οι πορείες μετάβασης και τα σχέδια μετάβασης από μια θέση εργασίας σε μια άλλη θα πρέπει να αναπτυχθούν σε συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους και με συλλογικές διαπραγματεύσεις.

— Κατά την εξέταση των τομεακών σχεδίων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η αμοιβαιότητα και οι παγκόσμιες δεσμεύσεις, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών εμπορικών συμφωνιών.

Τοπικές επιπτώσεις

4.4. Καθώς ορισμένοι τομείς καταργούνται σταδιακά, οι περιοχές που βασίζονται σε αυτούς θα επηρεαστούν έντονα, σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και σε διαφορετικό βαθμό. Οι πληγείσες περιοχές θα πρέπει να αναδιαρθρώσουν και να διαφοροποιήσουν τις οικονομίες τους αναπτύσσοντας νέες οικονομικές δραστηριότητες, να προετοιμάσουν το εργατικό δυναμικό για τις διαφαινόμενες αλλαγές και τις μελλοντικές θέσεις εργασίας και να διατηρήσουν την κοινωνική συνοχή ([26]). Οι εργαζόμενοι της ΕΕ θα πρέπει να έχουν την ελευθερία να μείνουν στον τόπο τους ([27]) και να έχουν πρόσβαση σε τοπικές παραγωγικές θέσεις εργασίας υψηλής ποιότητας που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και την ευημερία των τοπικών κοινοτήτων τους, ιδίως στις αγροτικές περιοχές. Αυτό απαιτεί τη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος που θα στηρίζει τις διαρθρωτικές αλλαγές στις υφιστάμενες επιχειρήσεις, καθώς και τις επενδύσεις και τη δημιουργία θέσεων εργασίας για την πράσινη μετάβαση.

Προτάσεις:

— Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι διάφορες περιοχές βρίσκονται σε τοποκεντρικές πορείες μετάβασης, οι οποίες αναπτύσσονται σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές και τους κοινωνικούς εταίρους στο κατάλληλο επίπεδο, και ότι διαθέτουν τομεακά σχέδια μετάβασης που διασφαλίζουν εναλλακτικές επιλογές απασχόλησης και κατάρτιση. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να στηρίξουν πρωτοβουλίες υπό την καθοδήγηση των τοπικών κοινοτήτων και να διασφαλίσουν ευρεία διαβούλευση με τους κατοίκους της περιοχής και την κοινωνία των πολιτών.

Θέσεις εργασίας και δεξιότητες

4.5. Κατά τη μετάβαση θα υπάρξει σημαντική μείωση των θέσεων εργασίας σε ορισμένους τομείς και μετασχηματισμός των επαγγελματικών προφίλ και των απαιτήσεων δεξιοτήτων σε άλλους. Θα μπορούσε να υπάρξει συνολικά θετική επίδραση στον αριθμό των θέσεων εργασίας με πολιτικές που επιτυγχάνουν τον στόχο μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 55 % έως το 2030 ([28]). Η πιο προφανής διαδικασία θα ήταν η υποκατάσταση και/ή ο επαναπροσδιορισμός θέσεων εργασίας. Η διαδικασία αυτή θα εξαρτηθεί από το εθνικό πλαίσιο καθώς και από το σημείο εκκίνησης.

([22]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([23]) COM(2019) 640 final.
([24]) Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ανά συγκεντρωτικό τομέα, https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/ghg-emissions-by-aggregated-sector-5#tab-dashboard-02.
([25]) ΕΕ C 275 της 18.7.2022, σ. 101.
([26]) The Just Transition Platform (Η Πλατφόρμα Δίκαιης Μετάβασης).
([27]) Much more than a market – Speed, Security, Solidarity (Όχι μόνο μια απλή αγορά – Ταχύτητα, ασφάλεια, αλληλεγγύη).
([28]) Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινό Κέντρο Ερευνών, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. κ.ά., The future of jobs is green (Το μέλλον των θέσεων εργασίας είναι πράσινο), Υπηρεσία Εκδόσεων, 2021.

Προτάσεις:

— Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη θα πρέπει να εργαστούν για την επίτευξη κοινής αντίληψης και να αναπτύξουν κατευθυντήριες γραμμές για τις ποιοτικές θέσεις εργασίας, την ασφάλεια των θέσεων εργασίας και τις εργασιακές συνθήκες στις πράσινες θέσεις εργασίας. Θα πρέπει επίσης να διευκολύνουν τις ανταλλαγές μεταξύ των κρατών μελών για την προώθηση ορθών πρακτικών και την ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο εφαρμόζεται το κοινωνικό κεκτημένο της ΕΕ σε εθνικό επίπεδο. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αναπτύξει, από κοινού με τους κοινωνικούς εταίρους, χάρτη πορείας για την ποιότητα των θέσεων εργασίας, όπως προτείνεται στις πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές για την περίοδο 2024-2029 ([29]), και καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να εξετάσει τις προτάσεις που διατυπώνονται στην παρούσα γνωμοδότηση.

— Η χρήση επικαιροποιημένων πληροφοριών και ανάλυσης προοπτικών για την αγορά εργασίας και τις δεξιότητες σε περιφερειακό, τομεακό και επαγγελματικό επίπεδο επιτρέπει τον προσδιορισμό και την πρόβλεψη των ειδικών ανά επάγγελμα και των εγκάρσιων αναγκών σε δεξιότητες, και την ανάλογη προσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών με σκοπό την ανταπόκριση σε βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες ανάγκες ([30]).

— Τα κράτη μέλη θα πρέπει να αναπτύξουν και να προωθήσουν στρατηγικές αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανειδίκευσης για την αύξηση της συμμετοχής των ενηλίκων στην κατάρτιση για τις νέες δεξιότητες και τις θέσεις εργασίας της μετάβασης. Θα πρέπει επίσης να επικαιροποιήσουν τα προγράμματα σπουδών και τα λοιπά προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΚ) και να προωθήσουν στενότερες συμπράξεις μεταξύ των φορέων εκπαίδευσης και κατάρτισης και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, των κοινωνικών επιχειρήσεων ένταξης στην εργασία και των κοινωνικών εταίρων σύμφωνα με τα εθνικά μοντέλα διακυβέρνησης και εφαρμογής της ΕΕΚ. Τέλος, θα πρέπει να θεσπίσουν ή να ενισχύσουν συστήματα στήριξης για θέσεις μαθητείας, περιόδους αμειβόμενης πρακτικής άσκησης και προγράμματα παρακολούθησης συναδέλφων κατά την εκτέλεση των εργασιακών τους καθηκόντων με έντονη συνιστώσα κατάρτισης, ιδίως στις πολύ μικρές, τις μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συμβάλλουν στην επίτευξη κλιματικών και περιβαλλοντικών στόχων και σε τομείς που αντιμετωπίζουν ελλείψεις δεξιοτήτων. Τα συστήματα αυτά θα πρέπει να υπόκεινται σε εθνική ή περιφερειακή παρακολούθηση και αξιολόγηση, και να αποσκοπούν στη διασφάλιση της ποιότητας των θέσεων εργασίας ([31]).

— Παροχή επαρκών κινήτρων στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις ώστε να επενδύσουν στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση, καθώς και να καλλιεργήσουν νοοτροπία διά βίου μάθησης για τους επιχειρηματίες και τους εργαζομένους, μεταξύ άλλων μέσω μικροδιαπιστευτηρίων.

— Προώθηση της δικτύωσης μεταξύ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την ανταλλαγή γνώσεων.

— Προώθηση του κοινωνικού διαλόγου με βάση ορθές πρακτικές που θα παρέχουν στα άτομα που εργάζονται ή αναζητούν νέα θέση εργασίας στήριξη για κύκλους κατάρτισης μικρότερης ή μεγαλύτερης διάρκειας με σκοπό την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους. Η διαδικασία αυτή θα μπορούσε να εξεταστεί στο πλαίσιο του νέου συμφώνου για τον ευρωπαϊκό κοινωνικό διάλογο που προτάθηκε για τις αρχές του 2025 ([32]), ([33]).

— Η δίκαιη μετάβαση θα πρέπει να ενσωματωθεί στις εθνικές στρατηγικές για τις δεξιότητες, με τη συμπερίληψη προτάσεων από το «ευρωπαϊκό θεματολόγιο δεξιοτήτων» και την «επικαιροποιημένη νέα βιομηχανική στρατηγική» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι συμπράξεις για τις δεξιότητες στο πλαίσιο του συμφώνου για τις δεξιότητες θα αποτελέσουν επίσης σημαντικό μοχλό ([34]).

— Οι στρατηγικές για τις δεξιότητες θα πρέπει να αντιμετωπίζουν τις προϋπάρχουσες ανισότητες μεταξύ των φύλων και να διασφαλίζουν ότι οι πολιτικές για τη δίκαιη μετάβαση βελτιώνουν ενεργά την ισότητα των φύλων ([35]), ([36]). Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει επίσης να δοθεί στις επιπτώσεις των αλλαγών ή της απώλειας θέσεων εργασίας για τις κοινωνικές ομάδες που διατρέχουν κίνδυνο αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, όπως τα άτομα με αναπηρία, οι ηλικιωμένοι, οι μετανάστες ή οι μακροχρόνια άνεργοι.

— Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να εξετάσει τα ανωτέρω σημεία στην επόμενη αναθεώρηση του σχεδίου δράσης για τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

Συστήματα πρόνοιας και κοινωνικής προστασίας

4.6. Κάθε κράτος μέλος θα πρέπει να ενθαρρυνθεί να επανεξετάσει τα οικεία συστήματα πρόνοιας και κοινωνικής προστασίας, ώστε να διασφαλίσει ότι είναι κατάλληλα για τη στήριξη της πράσινης μετάβασης και των επηρεαζόμενων ατόμων με τον πλέον αποδοτικό τρόπο στην πορεία προς τη βιώσιμη απασχόληση και τη μείωση της φτώχειας και της ανισότητας. Η κοινωνική προστασία συμβάλλει στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και στον μετριασμό της, στηρίζει τη δίκαιη μετάβαση, προστατεύοντας τα εισοδήματα, την υγεία και τις θέσεις εργασίας των πολιτών, ενώ επίσης μπορεί με τη σειρά της να οικοδομήσει δημόσια στήριξη για τη μετάβαση ([37]).

([29]) https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_el?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_EL.pdf.
([30]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([31]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([32]) New framework for a just digital and green transition (Νέο πλαίσιο για μια δίκαιη ψηφιακή και πράσινη μετάβαση).
([33]) Πολιτικές κατευθύνσεις για την επόμενη Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2024-2029.
([34]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([35]) Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινό Κέντρο Ερευνών, Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. κ.ά., The future of jobs is green (Το μέλλον των θέσεων εργασίας είναι πράσινο), Υπηρεσία Εκδόσεων, 2021.
([36]) Considering gender in regional transformations (Συνεκτίμηση της διάστασης του φύλου στους περιφερειακούς μετασχηματισμούς).
([37]) https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-social-protection-report-2024-26-universal-social-protection-climate.

Προτάσεις:

— Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να ενσωματώσει πρωτοβουλίες δίκαιης μετάβασης στην εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να εγγυώνται τη δυνατότητα μεταφοράς της κοινωνικής ασφάλισης κατά τη μετακίνηση εργαζομένων σε άλλο κράτος μέλος σύμφωνα με τον κανονισμό αριθ. 883/2004.

— Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενθαρρυνθούν να επανεξετάσουν και να προσαρμόσουν, εάν είναι αναγκαίο, τα οικεία συστήματα πρόνοιας και κοινωνικής προστασίας, ώστε να αντιμετωπιστούν οι σημερινές κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές προκλήσεις, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το κόστος και τα οφέλη της πράσινης μετάβασης επιμερίζονται ισότιμα, και να εγγυώνται υψηλής ποιότητας, οικονομικά προσιτές και προσβάσιμες υπηρεσίες κοινής ωφέλειας. Τα συστήματα αυτά θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, επιδόματα ανεργίας, επαρκή στήριξη για όσους ζουν σε συνθήκες φτώχειας ή διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας, κατώτατους μισθούς, κουπόνια για αγορές οικολογικών προϊόντων και άμεση εισοδηματική στήριξη, ανάλογα με το εθνικό πλαίσιο ([38]). Οι εθνικές αρχές θα πρέπει να συνεργάζονται με μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας και άλλους παρόχους κοινωνικών υπηρεσιών για τον εντοπισμό ευάλωτων νοικοκυριών και ατόμων και τη στήριξή τους με προσωρινά μέτρα.

— Τα συστήματα κοινωνικής προστασίας μπορούν να προσαρμοστούν ώστε να παρέχουν εισοδηματική ασφάλεια, ιδίως κατά τη μετάβαση από μια θέση εργασίας σε κάποια άλλη, και υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης μέσω κατάλληλων κοινωνικών υποδομών, ιδίως στις περιοχές που πλήττονται περισσότερο και για τις πλέον ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, προκειμένου να αποτραπεί ο κοινωνικός αποκλεισμός και να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι που σχετίζονται με την υγεία και το κλίμα ([39]).

— Τα κράτη μέλη θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν στοχευμένα και καλά σχεδιασμένα κίνητρα πρόσληψης και μετάβασης για να πλαισιώσουν την κινητικότητα στην αγορά εργασίας σε όλους τους τομείς, τις περιφέρειες και τις χώρες ([40]).

Συνεργασία μεταξύ κρατών μελών

4.7. Η συνεργασία είναι απαραίτητη για τη στήριξη της συνοχής και της ανταγωνιστικότητας, και όχι μιας ολοένα καθοδικής πορείας για την ΕΕ. Πολλές από τις πολιτικές που απαιτούνται για μια δίκαιη Πράσινη Συμφωνία καθορίζονται σε εθνικό επίπεδο και θα απαιτήσουν συντονισμένες προσπάθειες από τα κράτη μέλη.

Προτάσεις:

— Δεδομένου ότι οι απώλειες και τα κέρδη ως προς τις θέσεις εργασίας δεν θα κατανεμηθούν εξίσου σε ολόκληρη την ΕΕ και, δεδομένου ότι οι διάφορες περιοχές έχουν διαφορετικά πλεονεκτήματα σε διάφορες τεχνολογίες και δεξιότητες, η βιομηχανική πολιτική και η πολιτική συνοχής θα πρέπει να ευθυγραμμιστούν ώστε να ενισχυθεί η θέση της ΕΕ ως παγκόσμιου οικονομικού παράγοντα για μια δίκαιη μετάβαση σε επίπεδο ΕΕ ([41]).

— Η ΕΕ θα πρέπει να υιοθετήσει μια βιομηχανική στρατηγική σύμφωνη με τους στόχους της δίκαιης μετάβασης, η οποία θα διασφαλίζει ισότιμους όρους ανταγωνισμού. Για τον σκοπό αυτό, μπορεί να προσδιορίσει στρατηγικές βιομηχανίες και αξιακές αλυσίδες, καθώς και το οικονομικό δυναμικό κάθε περιφέρειας, και να συντονίσει τη συμβολή τους στις αξιακές αλυσίδες στο σύνολο της ΕΕ ([42])· ([43]). Το μοντέλο των σημαντικών έργων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως σχέδιο στρατηγικής ([44]).

— Η πολιτική συνοχής πρέπει να συνεχίσει να αποτελεί σημαντική κινητήρια δύναμη για μια δίκαιη μετάβαση σε περιφέρειες οι οποίες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από υποδομές που βασίζονται σε ορυκτά καύσιμα. Ένα ειδικό ταμείο σε επίπεδο ΕΕ, όπως το προτεινόμενο Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανταγωνιστικότητας ([45]), μπορεί να παρέχει επιχορηγήσεις και δάνεια για την ανάπτυξη στρατηγικών βιομηχανικών έργων σε περιφέρειες που δεν διαθέτουν τη δημοσιονομική ικανότητα για την επένδυση αυτή. Η δημόσια χρηματοδοτική στήριξη, όπως οι επιχορηγήσεις, τα δάνεια και οι δημόσιες συμβάσεις, θα πρέπει να συμμορφώνεται με κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς κανόνες αιρεσιμότητας, ώστε να διασφαλίζεται ότι η δημόσια χρηματοδότηση εξαρτάται από την πρόοδο ([46]).

— Πρέπει να παρασχεθεί ειδική στήριξη στα κράτη μέλη που δεν αξιοποιούν επαρκώς τα στρατηγικά χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ για την καινοτομία, την έρευνα και την ανάπτυξη, καθώς και για την επέκταση των βιομηχανιών, ιδίως σε χώρες που υπόκεινται σε δημοσιονομικούς περιορισμούς.

([38]) ΕΕ C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([39]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([40]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([41]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024).A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact [Σύμφωνο ενιαίας βιομηχανικής μετάβασης για την Ευρώπη (UnITE)].
([42]) Much more than a market – Speed, Security, Solidarity (Όχι μόνο μια απλή αγορά – Ταχύτητα, ασφάλεια, αλληλεγγύη).
([43]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024).A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact [Σύμφωνο ενιαίας βιομηχανικής μετάβασης για την Ευρώπη (UnITE)].
([44]) Έκθεση Draghi.
([45]) Πολιτικές κατευθύνσεις για την επόμενη Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2024-2029.
([46]) ZOE Institute for Future-Fit Economies (2024).A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact [Σύμφωνο ενιαίας βιομηχανικής μετάβασης για την Ευρώπη (UnITE)].

— Σε εθνικό επίπεδο, τα συντονισμένα εθνικά σχέδια μεταξύ των διαφόρων τομέων και αγορών εργασίας πρέπει να αποσκοπούν στη διασφάλιση ποιοτικών θέσεων εργασίας για τη μετάβαση, παρέχοντας παράλληλα κατάλληλους μηχανισμούς για τη συμβολή των εθνικών κοινωνικών εταίρων στη διαδικασία.

Διακυβέρνηση

4.8. Η διάσταση διακυβέρνησης της δίκαιης μετάβασης δεν μπορεί να υποτιμηθεί. Δεν επαρκεί ένα μέσο ή μια σειρά μέσων πολιτικής για να αντιμετωπιστεί η πολυπλοκότητα της δίκαιης μετάβασης. Οι συμβιβασμοί μεταξύ των μέσων πολιτικής θα πρέπει να αποφεύγονται ή να μετριάζονται με τον έγκαιρο εντοπισμό τους.

Προτάσεις:

— Στο επίκεντρο του πλαισίου πολιτικής για τη δίκαιη μετάβαση βρίσκεται μια ολιστική, συντονισμένη και ολοκληρωμένη προσέγγιση πολιτικής. Οι αντιπροσωπευτικοί της κοινωνίας κοινωνικοί διάλογοι και διάλογοι με τους πολίτες, καθώς και η συμμετοχή των τοπικών και των περιφερειακών αρχών, αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της υλοποίησής της ([47]).

— Δημιουργία εργαλείων ανάλυσης και παρακολούθησης που θα συμβάλουν στον σχεδιασμό ολοκληρωμένων δεσμών μέτρων πολιτικής και στην παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων μετάβασης από μια θέση εργασίας σε κάποια άλλη (μέτρα επανειδίκευσης και αναβάθμισης των δεξιοτήτων, επιδόματα μετάβασης κ.λπ.) ([48]).

— Οι μακροπρόθεσμες περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις των πολιτικών πρέπει να εξετάζονται συστηματικά σε όλα τα επίπεδα χάραξης πολιτικής, ιδίως στις εκ των προτέρων αξιολογήσεις. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να παρουσιάζουν τακτικά τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων και των διαδικασιών ανάλυσης προοπτικών και παρακολούθησης στο κοινό και να διοργανώνουν διαλόγους με τους κοινωνικούς εταίρους, την κοινωνία των πολιτών και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη σχετικά με τα αποτελέσματα και τις πιθανές προσαρμογές ([49]).

— Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής σε όλα τα επίπεδα θα πρέπει να προβλέπουν την πλήρη και ουσιαστική συμμετοχή των εργαζομένων σε όλα τα επίπεδα και των εκπροσώπων τους, καθώς και των εταιρειών κάθε τομέα και κάθε μεγέθους, στην πρόβλεψη της αλλαγής και τη διαχείριση των διαδικασιών αναδιάρθρωσης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συνδέονται με την πράσινη μετάβαση, σε όλα τα στάδια της χάραξης πολιτικής και της εφαρμογής της ([50]).

— Η συμμετοχή στη χάραξη πολιτικής θα πρέπει να ενδυναμώνει και να επιτρέπει στα άτομα, την κοινωνία των πολιτών, τους κοινωνικούς εταίρους και τα ενδιαφερόμενα μέρη να συμβάλλουν στον σχεδιασμό και την εφαρμογή σχετικών λύσεων σε κατάλληλα επίπεδα. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην αναζήτηση της γνώμης των εκπροσώπων των ευάλωτων/υποεκπροσωπούμενων ομάδων ([51]).

— Οι προσεγγίσεις πολιτικής πρέπει να συντονίζουν τη χάραξη πολιτικής σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους σχετικούς τομείς πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης της έρευνας και της καινοτομίας. Σε κάθετο επίπεδο, αυτό σημαίνει ότι πρέπει να ενθαρρυνθούν οι τοπικές και οι περιφερειακές αρχές να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των πολιτικών δίκαιης μετάβασης. Σε οριζόντιο επίπεδο, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ των θεματικών τομέων πολιτικής για τον εντοπισμό κενών, αλληλεπικαλύψεων, συμβιβασμών και συνεργειών μεταξύ των επιλογών πολιτικής. Ο προσδιορισμός των εν λόγω στοιχείων υποστηρίζεται μέσω της ανάπτυξης και της ενσωμάτωσης της χρήσης αξιόπιστων και διαφανών (εκ των προτέρων) εκτιμήσεων επιπτώσεων στην απασχόληση, στην κοινωνία και στην κατανομή ([52]).

Προτάσεις ειδικά σε ενωσιακό επίπεδο:

— Μολονότι αναγνωρίζεται ότι ο κανονισμός για τη διακυβέρνηση της ενεργειακής ένωσης και το ευρωπαϊκό νομοθέτημα για το κλίμα ([53]) εγκρίθηκαν και επικαιροποιήθηκαν πρόσφατα, οι μελλοντικές αναθεωρήσεις, όπως αναφέρεται στην επιστολή ανάθεσης καθηκόντων προς τον ορισθέντα επίτροπο Ενέργειας και Στέγασης, θα μπορούσαν να διερευνήσουν το ενδεχόμενο ενσωμάτωσης στόχων δίκαιης μετάβασης σε δομές πολυεπίπεδης διακυβέρνησης. Στη διαδικασία αυτή περιλαμβάνονται η διασφάλιση της ευθυγράμμισης των εθνικών σχεδίων για την ενέργεια και το κλίμα με τον κοινωνικό διάλογο και τον διάλογο με τους πολίτες σχετικά με τις προτεραιότητες της δίκαιης μετάβασης, καθώς και η ενίσχυση της ενσωμάτωσής τους σε άλλους τομείς πολιτικής, όπως η κοινή γεωργική πολιτική ([54]).

([47]) ΕΕ C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([48]) Βασικά μηνύματα της Επιτροπής Απασχόλησης (EMCO) και της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας (ΕΚΠ) αναφορικά με την εφαρμογή της σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με τη διασφάλιση δίκαιης μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα.
([49]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([50]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([51]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([52]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([53]) Διακυβέρνηση της ενεργειακής ένωσης.
([54]) ΕΕ C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— Το παρατηρητήριο δίκαιης μετάβασης της ΕΕ θα πρέπει να παρακολουθεί την ενωσιακή διαδικασία δίκαιης μετάβασης, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών πολιτικών και στρατηγικών που βασίζονται σε κατευθυντήριες γραμμές σε επίπεδο ΕΕ, π.χ. στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και των εθνικών σχεδίων για την ενέργεια και το κλίμα ([55]), με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών στην ανάπτυξη ενός συνόλου δεικτών για την παρακολούθηση. Το παρατηρητήριο θα πρέπει επίσης να συνεισφέρει επικαιροποιημένες πληροφορίες και ανάλυση προοπτικών για την αγορά εργασίας και τις δεξιότητες, με προσδιορισμό και πρόβλεψη των αναγκών σε ειδικές ανά επάγγελμα και εγκάρσιες δεξιότητες ([56]). Αυτό θα πρέπει να γίνεται μέσω τακτικής ανταλλαγής απόψεων με τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

— Για να καταστεί δυνατός ο οριζόντιος συντονισμός, η ΕΟΚΕ προτείνει τη χρήση εργαστηρίων πολιτικής της ΕΕ υπό την καθοδήγηση του Κοινού Κέντρου Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη συγκέντρωση μιας πολύμορφης ομάδας γενικών διευθύνσεων σε πρώιμο στάδιο της διαδικασίας χάραξης πολιτικής με σκοπό την προσέγγιση των προβλημάτων πολιτικής μέσω μιας διυπηρεσιακής προοπτικής ([57]).

— Για να ενσωματωθεί πιο σθεναρά και ουσιαστικά η συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία χάραξης πολιτικής, η ΕΟΚΕ συνιστά να καταρτιστεί πίνακας αποτελεσμάτων στον οποίο θα παρουσιάζονται οι προτάσεις των πολιτών που υιοθετήθηκαν και, στις περιπτώσεις που δεν υιοθετήθηκαν, οι λόγοι για τους οποίους δεν ελήφθησαν υπόψη.

Προτάσεις ειδικά σε εθνικό επίπεδο:

— Για την κάλυψη των αναγκών της δίκαιης μετάβασης που περιγράφονται στις άλλες ενότητες, τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενισχύσουν τις επιχειρησιακές ικανότητες των σχετικών δημόσιων υπηρεσιών για την παροχή αποτελεσματικής καθοδήγησης και στήριξης με σκοπό την εφαρμογή πολιτικών δίκαιης μετάβασης ([58]).

— Η ισχύουσα νομοθεσία που προβλέπει δικαιώματα ενημέρωσης και διαβούλευσης πρέπει να εφαρμοστεί αποτελεσματικά σε εθνικό επίπεδο.

Επιχειρηματικότητα και επιχειρήσεις

4.9. Η επιχειρηματικότητα και οι επιχειρήσεις (με ιδιαίτερη έμφαση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις) ως κινητήριες δυνάμεις της μετάβασης.

Προτάσεις:

— Για την προώθηση της επιχειρηματικότητας, ιδίως σε περιφέρειες που αντιμετωπίζουν προκλήσεις μετάβασης και σε τομείς που προωθούν κλιματικούς και περιβαλλοντικούς στόχους, με ιδιαίτερη προσοχή στην επιχειρηματικότητα των γυναικών, η στήριξη θα πρέπει να συνδυάζει χρηματοδοτικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένων επιχορηγήσεων, δανείων ή ιδίων κεφαλαίων, με μη χρηματοδοτικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένων της κατάρτισης και των συμβουλευτικών υπηρεσιών, προσαρμοσμένα σε κάθε φάση του κύκλου ζωής των επιχειρήσεων· η στήριξη θα πρέπει να είναι χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμη σε υποεκπροσωπούμενες και μειονεκτούσες ομάδες ([59]). Οι κατάλληλες συνθήκες για τις επενδύσεις και τη σύσταση επιχειρήσεων είναι απαραίτητες για την αποτελεσματική στήριξη της επιχειρηματικότητας.

— Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διευκολύνουν την πρόσβαση στη χρηματοδότηση και στις αγορές για τις πολύ μικρές, τις μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις, ιδίως εκείνες που συμβάλλουν στην επίτευξη κλιματικών και περιβαλλοντικών στόχων, με ιδιαίτερη προσοχή στις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας, ώστε να τονωθεί η δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας για όλους. Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στις περιοχές που επηρεάζονται περισσότερο από τη μετάβαση και στους τομείς που υποστηρίζουν τους στόχους της μετάβασης ([60]).

— Ανάπτυξη ικανοτήτων των οργανώσεων εργοδοτών που εκπροσωπούν μικρομεσαίες επιχειρήσεις με σκοπό: 1) να διαδραματίσουν συμβουλευτικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο τα επιχειρηματικά μοντέλα θα καταστούν οικολογικότερα και πιο βιώσιμα· 2) να διαδραματίσουν τον ρόλο των κοινωνικών εταίρων έναντι των υπευθύνων χάραξης πολιτικής και κατά τον κοινωνικό διάλογο.

— Μπορούν να προωθηθούν διαφοροποιημένα επιχειρηματικά μοντέλα, συμπεριλαμβανομένων των κυκλικών και συνεργατικών συστημάτων, όπως το μοντέλο του υπεύθυνου ιδιοκτησιακού καθεστώτος (steward ownership), ώστε να ενισχυθεί η δημοκρατία στην εργασία.

— Προώθηση της ενσωμάτωσης στρατηγικών δίκαιης μετάβασης στον ιδιωτικό τομέα κατά τις προσπάθειές του για απανθρακοποίηση με την έγκαιρη και αποτελεσματική συμμετοχή των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Με την εφαρμογή αυτών των στρατηγικών, οι εταιρείες μπορούν να προβλέπουν τις επιπτώσεις της πράσινης μετάβασης στις δραστηριότητες και το εργατικό δυναμικό τους και να εντοπίζουν νέες ευκαιρίες.

([55]) The European Green Deal and the «Leave No One Behind» principle (Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και η αρχή «κανείς στο περιθώριο»).
([56]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([57]) A policy cycle 2.0 for the European Commission (Κύκλος πολιτικής 2.0 για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή).
([58]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([59]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([60]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.

Χρηματοδότηση και επενδύσεις

4.10. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι οι επαρκείς επενδύσεις είναι θεμελιώδους σημασίας για την υλοποίηση του πλαισίου πολιτικής για τη δίκαιη μετάβαση. Η ΕΟΚΕ τονίζει την ανάγκη για καλύτερη κατανομή και αποδοτική χρήση των διαθέσιμων πόρων.

Προτάσεις:

— Είναι αναγκαίο ένα ευρωπαϊκό επενδυτικό σχέδιο για την πράσινη μετάβαση ανάλογα με τις επενδυτικές ανάγκες που εκτιμώνται στις στρατηγικές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι εξαιρετικά μεγάλες επενδυτικές ανάγκες απαιτούν επίσης μεγαλύτερη εστίαση στις δημόσιες επενδύσεις για την επιτάχυνση της μετάβασης. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΟΚΕ σημειώνει με ενδιαφέρον το προτεινόμενο Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανταγωνιστικότητας, το οποίο ανακοίνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

— Οι επενδύσεις πρέπει να στοχεύουν στις περιοχές, τα άτομα και τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες που θα επηρεαστούν περισσότερο από τη μετάβαση. Οι επενδύσεις αυτές πρέπει να είναι παραγωγικές και βιώσιμες.

— Μπορούν να εξεταστούν κανόνες αιρεσιμότητας ώστε να διασφαλιστεί η ανάλογη κατανομή των κονδυλίων. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να εφαρμοστεί εκ των προτέρων χρήση της αρχής της «μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης» και της αρχής της «μη υπονόμευσης της συνοχής», καθώς και να καθιερωθεί και να χρησιμοποιηθεί η αρχή της «μη πρόκλησης κοινωνικής βλάβης», ακολουθούμενες από εκ των υστέρων απόδειξη της εκπλήρωσης των προϋποθέσεων με σκοπό την πρόσβαση στα εναπομένοντα κονδύλια. Η συζήτηση σχετικά με την ανάγκη καθιέρωσης της αρχής «μη πρόκλησης κοινωνικής βλάβης» θα μπορούσε να λάβει χώρα μεταξύ των σχετικών ενδιαφερόμενων μερών.

— Τα ταμεία σε επίπεδο ΕΕ θα πρέπει να συντονίζονται μέσω ενός στρατηγικού πλαισίου που θα συνδέει τους στόχους τους και θα απλουστεύει την κατανόηση των επιλογών από τα κράτη μέλη. Επιπλέον, σύμφωνα με τις πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές για την αύξηση της χρηματοδότησης για τη δίκαιη μετάβαση, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Κοινωνικό Ταμείο για το Κλίμα ενδέχεται να επεκταθούν και τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθήσουν κοινωνικά υπεύθυνες πρακτικές σύναψης δημόσιων συμβάσεων, μεταξύ άλλων μέσω κοινωνικών κριτηρίων ανάθεσης που δημιουργούν ευκαιρίες για τα άτομα τα οποία πλήττονται περισσότερο από την πράσινη μετάβαση, προάγοντας παράλληλα οικολογικά κριτήρια ανάθεσης ([61]).

— Τα κράτη μέλη θα χρειαστούν επίσης δημοσιονομικά περιθώρια για να επενδύσουν στη μετάβαση και να την υλοποιήσουν. Αναφορικά με το πρόσφατα μεταρρυθμισμένο πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης, η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι ενδέχεται να χρειαστούν περαιτέρω πρωτοβουλίες προκειμένου να αντληθούν επαρκή ιδιωτικά και δημόσια κεφάλαια για την πράσινη μετάβαση και την κοινωνική συνοχή ([62]).

— Τα κράτη μέλη θα πρέπει να αξιολογήσουν και να προσαρμόσουν τα φορολογικά συστήματα ενόψει των προκλήσεων που προκύπτουν από τη μετάβαση, απομακρύνοντας ιδίως τη φορολογική επιβάρυνση από την εργασία και μειώνοντας τη φορολογική επιβάρυνση για τις ομάδες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος προς άλλες πηγές που συμβάλλουν στην επίτευξη κλιματικών και περιβαλλοντικών στόχων ([63]).

Δέσμη μέτρων πολιτικής για τη δίκαιη μετάβαση του κόσμου της εργασίας

4.11. Η ΕΟΚΕ ζητεί τη θέσπιση ευρωπαϊκής δέσμης μέτρων πολιτικής για τη δίκαιη μετάβαση του κόσμου της εργασίας μέσω της πρόβλεψης και της διαχείρισης της αλλαγής, με κατευθυντήριες αρχές τον κοινωνικό διάλογο και τις συλλογικές διαπραγματεύσεις ([64]). Η εν λόγω δέσμη θα πρέπει να ενσωματώνει τις σχετικές προτάσεις που απευθύνονται στα κράτη μέλη και θα πρέπει να περιλαμβάνει συγκεκριμένα:

— Χαρτογράφηση των αναγκών και των στρατηγικών δεξιοτήτων, παράλληλα με αυστηρές εκτιμήσεις κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων σε εθνικό, τομεακό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, με επαρκώς εξοπλισμένους εμπειρογνώμονες σε δεξιότητες, με περιφερειακούς μηχανισμούς παρακολούθησης και υποστήριξης για τη στήριξη των εταιρειών, ιδίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, και των εργαζομένων στην επίτευξη αυτών των στόχων. Η χαρτογράφηση αυτή θα πρέπει να διενεργηθεί από τους κοινωνικούς εταίρους και τις κυβερνήσεις στα αντίστοιχα επίπεδα.

— Κατάρτιση και εφαρμογή κατάλληλων προγραμμάτων ανάπτυξης δεξιοτήτων σε καθένα από τα ανωτέρω επίπεδα, τα οποία επιτρέπουν στους εργαζομένους, στους νέους, στους ανέργους και σε άλλες ευάλωτες ομάδες (ηλικιωμένους, άτομα με αναπηρία, μετανάστες κ.λπ.) να επανεξετάσουν τις δεξιότητές τους και να επικαιροποιήσουν τον επαγγελματικό προσανατολισμό τους, να ενισχύσουν την απασχολησιμότητα και την κινητικότητά τους, και να προβούν σε εφικτές και επιθυμητές επαγγελματικές μεταβάσεις.

([61]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([62]) ΕΕ C 146 της 27.4.2023, σ. 53, σημείο 1.12.
([63]) ΕΕ C 243 της 27.6.2022, σ. 35.
([64]) ΕΕ C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— Καθιέρωση ουσιαστικού και εκτελεστού δικαιώματος πρόσβασης σε πλήρως αμειβόμενες ώρες κατάρτισης για όλους τους εργαζομένους μέσω μέτρων όπως τα επιδόματα αντικατάστασης μισθών, και ανεξάρτητα από το είδος της σύμβασης, κατά τη διάρκεια του χρόνου εργασίας, με ειδικά μέτρα πρόσβασης για τις γυναίκες και τις ευάλωτες ομάδες.

— Εξασφάλιση της θέσπισης αποτελεσματικών συστημάτων συμμετοχής και αποτελεσματικής ενημέρωσης των εργαζομένων και διαβούλευσης με αυτούς σε εταιρικό επίπεδο σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες. Επίσης, διασφάλιση της ενίσχυσης της κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων, ιδίως σε αναδυόμενους τομείς και σύμφωνα με τις απαιτήσεις της οδηγίας για τους κατώτατους μισθούς.

— Ενσωμάτωση πρωτοβουλιών δίκαιης μετάβασης στην εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να εγγυώνται τη δυνατότητα μεταφοράς της κοινωνικής ασφάλισης κατά τη μετακίνηση εργαζομένων σε άλλο κράτος μέλος σύμφωνα με τον κανονισμό αριθ. 883/2004.

— Παροχή ισχυρών κινήτρων στις εταιρείες ώστε: να δίνουν προτεραιότητα στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων των νυν εργαζομένων για την κάλυψη των ελλείψεων δεξιοτήτων· να προβαίνουν σε ανάπτυξη, δημοσίευση και τακτική επικαιροποίηση εταιρικών σχεδίων μετάβασης που προβλέπουν τις αλλαγές και αναπτύσσουν στρατηγικές για τη διαχείριση των πιθανών επιπτώσεων· και να ενθαρρύνουν την επιβολή αυξημένων εισφορών για τη μαθητεία και την κατάρτιση σύμφωνα με τα εθνικά πρότυπα για τη μερική χρηματοδότηση της κατάρτισης των εργαζομένων σε περιφερειακό επίπεδο.

— Η πρόβλεψη, η προετοιμασία και η διαχείριση της αναδιάρθρωσης πρέπει να συντονίζονται με τις αρμόδιες δημόσιες αρχές και τα ενδιαφερόμενα μέρη, υπό την ιδιότητα και τις αρμοδιότητές τους, και σε εύθετο χρόνο. Με τον τρόπο αυτό θα διασφαλιστεί η ανάπτυξη πορειών μετάβασης από μια θέση εργασίας σε κάποια άλλη, με έμφαση στην προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων να παραμένουν στην περιφέρειά τους και στον σεβασμό της επιλογής τους να παραμείνουν στον τομέα τους.

Βρυξέλλες, 5 Δεκεμβρίου 2024.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Oliver RÖPKE